

Problematikou rodovej rovnosti sa v súčasnosti zaoberajú mnohí experti na rôznej kvalitatívnej úrovni s rozličnými (neraz kontraproduktívnymi) dosahmi na spoločenskú prax. Aj vzhľadom na predchádzajúce konštatovanie treba zdôrazniť, že primát Inštitútu pre verejné otázky – pokiaľ ide o vskutku sociologické „zmocnenie sa“ tejto agendy, dôraz na jej aktuálne implementačné dôsledky i kontinuálne monitorovanie odrazu v každodennom živote žien a mužov – je nepopierateľný.

Publikácia editorky a autorky Zory Bútorovej (a tímu ďalších piatich autoriek v zložení: Jana Andruchová, Janka Debrecéniová, Lýdia Marošiová, Martina Sekulová a Sylvia Šumšalová) *Tu a teraz: sondy do života žien 45+* je sympatická už na prvý pohľad originálnou a ľudskou formou, resp. vizuálnym spracovaním. Zvolený formát, charakter väzby, autentická a „neprikrášená“ fotografia na titulke, množstvo sprievodných príbehov a skúseností respondentiek – i to sú atribúty, ktoré vypovedajú o autorských výskumných zámeroch a presvedčení a spoluvytvárajú predpoklad širšej cieľovej skupiny čitateľov a čitateľiek, než je špecializovaná odborná verejnosť. Treba pripomenúť, že aj táto štúdia vyšla v rámci projektu *Plus pre ženy 45+* Iniciatívy Spoločenstva EQUAL, ktorý predpokladá spolu šesť publikačných výstupov.

Cieľom projektu je (podľa slov realizátoriek) „*prispieť k plnšiemu zmapovaniu pracovnej a širšej životnej situácie žien 45+, ako aj k zachyteniu špecifickej kombinácie rodových a vekových stereotypov v rozličných prostrediach slovenskej spoločnosti*“. Výskumné zistenia budú slúžiť na rodové tréningy a školenia – teda na vzdelávacie aktivity, ale aj na citlivejšie vnímanie rodu a veku spoločnosťou v zmysle cielenej sociálnej kampane. Zámerom komplexu aktivít je takisto prispieť „*k tvorbe takej verejnej politiky, ktorá bude smerovať k využitiu pracovného potenciálu žien 45+ a k posilneniu ich pozície na trhu práce i v širšej spoločnosti*“.

V poradí druhá publikácia *Tu a teraz: sondy do života žien 45+* pozostáva zo štyroch autonómnych, ale vo viacerých ohľadoch komplementárnych prípadových štúdií. Rozhodne ich nespája „iba“ kvalitatívny prístup, presnejšie použitá metóda hĺbkových pološtandardizovaných rozhovorov s rozmanitými ženskými respondentkami.

Sylvia Šumšalová sa v štúdii *Keď sa z koníčka stane podnikanie: skúsenosti žien z Lučenca a okolia* zaoberá „*okolnosťami života a práce podnikateliek vo veku nad 45 rokov*“ v marginalizovanom novohradskom regióne v súvislosti s pôsobením a pomocou Happy Hand-centra podpory podnikania žien v Lučenci (pobočka nadácie Integra). Štúdia opisuje situáciu na trhu práce v Lučenci a jeho okolí (demografická charakteristika okresu, nezamestnanosť, špecifiká miestneho podnikania) i pôsobenie nadácie Integra, vrátane náplne Programu pomoci pre podnikateľky i obsahu príslušných školení. Súčasťou príspevku je sumarizácia spoločných črt či momentov jednotlivých jedinečných príbehov žien-podnikateliek (motivácia podnikat', samostatnosť, sebarealizácia, finančné okolnosti, potreba vzdelávania, vek ako potenciálna výhoda pri podnikaní...)

Lýdia Marošiová – Janka Debrecéniová – Zora Bútorová sa v prípadovej štúdii *Pracovné podmienky šičiek na severnom Slovensku (alebo čo sa skrýva za cenou šiat, ktoré máme možno práve na sebe)* zameriavajú na „*opis pracovných podmienok zamestnankýň vo firmách na výrobu odevov a bytových textílií v jednom z regiónov severného Slovenska*“ s osobitným dôrazom na „*podobnosti a rozdiely v pracovnej situácii šičiek vo vyššom veku v porovnaní s ich mladšími kolegyňami*“. Aj pre tento príspevok boli prameňom dát hĺbkové pološtandardizované rozhovory s pracovníčkami i majiteľkami súkromných textilných a odevných firiem. Štúdia sa zaoberá pracovnými podmienkami šičiek (odmeňovanie, pracovný čas, dochádzka, organizácia a normovanie práce, pracovné prostredie, prepúšťanie, obhajoba práv zamestnankýň) i náčrtom situácie zamestnankýň nad 45 rokov z ich vlastného pohľadu, ako aj z pohľadu majiteľiek. „*Ženy, ktoré nadobudli za šijacím strojom trvalé diagnózy – napríklad astmu, zhoršené videnie, deformácie chrčtice, neurózu alebo žalúdočné vredy – neraz pociťujú frustráciu a hnev na zamestnávateľa. Zároveň však zažívajú stav bezvýchodiskovosti: uvedomujú si, že vo svojom veku majú malé šance pracovať vo fachu pre iného zamestnávateľa, alebo sa zamestnať v inom odbore. Z rozhovorov vyplynulo, že ani jedna zo skúmaných firiem nezaviedla systémové opatrenia, ktoré by zohľadňovali vekom podmienené potreby žien.*“

Štúdia Martiny Sekalovej *Keď rozhoduje sezónnosť... (pracovná situácia žien v turistickom regióne)* sa venuje pracovným podmienkam a životnej situácii žien nad 45 rokov takisto v marginalizovanej lokalite severného Slovenska, pre ktorú je typický rozvoj aktívneho cestovného ruchu s konkrétnymi implikáciami na miestny trh práce i dôsledkami na život žien. Z dôvodu sezónnosti lokálneho pracovného trhu, nedostatku trvalých a primerane platených pracovných príležitostí je pre mnoho žien i mužov riešením denné dochádzanie za prácou, „týždňovky“ i dlhodobejšia migrácia. Respondentky videli budúce príležitosti najmä

„...v cestovnom ruchu, ktorý im síce dnes životnú situáciu komplikuje, ale v porovnaní so ženami v iných regiónoch im predsa len dáva nové možnosti. Veria, že prílev turistov a rozvoj regiónu vytvorí základ na stabilizáciu lokálneho trhu práce.“

V poslednej prípadovej štúdii Jany Andruchovej a Zory Bútorovej *Situácia žien v okrese Humenné v kontexte migrácie za prácou do zahraničia* nám autorky približujú „situáciu žien vo veku nad 45 rokov na trhu práce v okrese Humenné v kontexte migrácie za prácou do zahraničia, ktorá súvisí s nedostatkom pracovných príležitostí v regióne“ (charakteristika trhu práce v okrese Humenné, zlom v istote zamestnania po roku 1989, trauma z nezamestnanosti a rozhodnutie odísť za prácou do zahraničia, odchod mužov za prácou do zahraničia, obsah a podmienky práce žien v zahraničí, pohľad tzv. „slamených vdov“ na pracovnú migráciu a jej osobné i rodinné dôsledky...). „Rozhodnutie žien pracovať v zahraničí spravidla prináša zmeny aj do sebavedomia žien a do ich partnerských vzťahov: niektoré respondentky konštatovali, že im stúplo sebavedomie, začali si väčšmi vážiť sami seba; stali sa ekonomicky samostatnejšími a menej závislými od partnera, ktorému sa predtým zvykli v mnohom podriaďovať.“ Medzi ďalšie zistené spoločné črty respondentiek patrili napríklad silná „živiteľská“ motivácia pre prácu v zahraničí, význam ľudského uznania od zamestnávateľa, pocit užitočnosti a satisfakcie, rozšírenie celkového obzoru i jazykových schopností...

Všetky autorky indikovali, monitorovali, analyzovali, vyhodnocovali a reflektovali riešenia pre konkrétne životné príbehy vekového a rodového znevýhodnenia, ale rovnakú pozornosť venovali aj dimenzii znevýhodnenia nízkou či nevhodnou kvalifikáciou, pracovnými podmienkami, regionálnou či lokálnou príslušnosťou alebo rizikom novej osobnej pasivity, rezignácie a straty sebadôvery. Je zrejmé, že práve nabaľovanie, vrstvenie, multiplikácia obmedzení, bariér a stereotypov na rôznych úrovniach spôsobujú (pri svojej kontinuálnej reprodukcii a distribúcii) v rovine individuálneho prežívania zdanlivo neriešiteľné situácie. Námety, scenáre, plány využiteľných riešení budú aj v budúcnosti predpokladať synergické pôsobenie, skúmanie a vplyvy zainteresovaných aktérov a aktériek.

Už dnes je tak možné konštatovať, že projekt *Plus pre ženy 45+* výrazne (a samozrejme opäť nielen pokiaľ ide o kvantitu) prevyšuje ambície i produktové výsledky mnohých iných porovnateľných projektov a rozvojových partnerstiev. Inými slovami – publikácie, prípadové štúdie, realizované rozhovory i ďalší získaný empirický materiál môžu slúžiť ako „best practices“ nielen vzhľadom na meritórne napredovanie a rozvoj príslušnej agendy, ale v tomto prípade ako (nie vždy samozrejmy) dôkaz zmysluplného vynaloženia európskych prostriedkov s preukázateľnými a dlhodobo udržateľnými teoretickými i praktickými efektmi.

Sylvia Porubánová